

שבת פרשת ויחי

י"ד טבת תשפ"ג

גיליון מס' 48

מומלץ להדפיס את העלון לקראת שבת

**העלון מוקדש לדמותו ולעילוי נשמתו של הרב חיים אליעזר מילר זצ"ל
ראש ישיבת הסדר מעלות בשנים תשל"ו - תש"נ**

הרב ויצמן

יחוד ה' - לפרשת ויחי

הרב מילר זצ"ל

מתוך דברי תורתו

הרב"ם בהלכות קריאת שמע אומר (פ"א, ה"ד): "מסורת היא בידינו, שבשעה שקיבץ יעקב אבינו את בניו במצרים בשעת מיתתו, ציונם וזירום על ייחוד השם". כשיעקב מכנס את בניו, הוא שואל אותם על ייחוד ה'. זו הנקודה המרכזית שעם ישראל בא לתת לעולם. את מצות "ייחוד ה'" אנו מקיימים באמירת קריאת שמע, אך היא גם מצוה בפני עצמה. האמונה בייחוד ה' מלווה את האדם בכל רגע. אמונה זו היא הנקודה המכרעת במאבקנו מול אמונות עולם. ייחוד ה', כולל גם קבלת עול מלכות שמים (ראשי תיבות: "שמע"). האמונה הזו מובילה לקבלת עול - לקבלת מלכותו של הקב"ה עלינו. ייחוד ה' זו הנקודה המרכזית שעם ישראל צריך להופיע בעולם.

גם הציונות תלויה בכך. כל זמן שהציונות מרוקנת משם שמים - הקשיים ימשיכו ללוות אותנו חלילה. רק כשנקבל על עצמנו עול מלכות שמים, תקבל הציונות את מקומה הנכון. איננו יודעים כמה מעם ישראל צריכים לקבל על עצמם את ייחוד ה', כדי שייחשב הדבר שעם ישראל קיבל זאת על עצמו. כל אחד יכול להכריע את הכף. כל אחד שמקבל על עצמו עול מלכות שמים וחי את חייו בצורה הנכונה, קובע את מעמדו של עם ישראל כולו. הציונות יכולה להיות הדבר הגדול ביותר: "בשוב ה' את שיבת ציון היינו פְּחֻלְמִים" (תהלים קכ"ו, א'). אך אם לא יופיע שם שמים עליה בעוצמה גדולה - הרי זו כריתה של הענף עליו אנו יושבים, ויכולה היא להיחפץ למציאות קשה ומכאיבה. המצב הרוחני תלוי בנו, בהתחזקותנו ב"שמע ישראל" - בייחוד ה', וב"לישועתך קיימתי ה'" - בציפייה לישועה.

זו גם המטרה של "פנים אל פנים". לגלות בכל אדם את הנקודה הפנימית היפה שלו - את הקישור לציונות, לארץ ישראל, לעם ישראל ולתורה. הכל באהבה ולא חלילה בשנאה. נתחוק ב"שמע ישראל", וב"ה אומות יהיו נמסרים בידינו, ונכח לשקט ושלוה, לאורך ימים ושנים טובות.

מתוך שיעור שניתן בתאריך י"א טבת תשע"ו
השיעור המלא נמצא באתר הישיבה

בפרשת "כי תבוא" מובא (דברים כ"ו, ט"ז): "היום הָזֶה ה' אֱלֹהֵינוּ מִצְוָה לַעֲשׂוֹת אֶת הַחֻקִּים הָאֵלֶּה... וברש"י: "בכל יום יהיו בעיניך כחדשים, כאילו היום נצטווית עליהם". ובהמשך (שם כ"ז, ט'): "וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה וְהַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִסְכַּת וְשִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל הַיּוֹם הַזֶּה נִתְּיָה לְעַם לְה' אֱלֹהֵינוּ... וברש"י שוב: "בכל יום יהיו בעיניך כאילו היום באת עימו בבית".

הגמרא במסכת ברכות שואלת (דף ס"ג ע"ב): "וכי אותו היום נתנה תורה לישראל, והלא אותו יום סוף ארבעים שנה היה? אלא ללמדך שחביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום קריאת שמע ונמצא בטל כל היום מתורה". שהרי אדם קורא קריאת שמע שחרית וערבית, וערב אחד אינו קורא דומה כמי שלא קרא קריאת שמע מעולם".

והמפרשים מתקשים בהבנת הביטוי "תדע", ובהבנת החומרה הגדולה של מי שלא קרא פעם אחת קריאת שמע. מדוע זה מבטל את כל קריאות שמע שכן נקראו?!

נסה להבין זאת בעזרת דברי חכמינו ב"אבות דרבי נתן". חז"ל מונים שם מספר דברים "המוציאים את האדם מן העולם" ובהם: "שנת שחרית". ומדוע? "שנמצא עובר את זמן קריאת שמע ונמצא בטל כל היום מתורה".

איך אפשר לקשור בין שני הדברים? האם אי אפשר לעסוק בתורה למרות שלא קראנו קריאת שמע?!

חכמינו מלמדים אותנו עקרון חשוב. התורה איננה 'מדע' נוסף. בעולם המדע מבחינים בהתקדמות בצעדי ענק. התקדמות זו באה לידי ביטוי בין השאר בכך שמדענים מבטלים את דברי קודמיהם, מוכיחים ההיפך מהם וכן מתקדמים. אך בעולם התורה זה לא כך! חכמי ישראל האחרונים מבטלים דעתם בפני הראשונים, ועל אחת כמה וכמה בפני תנאים ואמוראים.

כשעמדנו בקבלת התורה היינו בשיא המדרגה, ולאחריה היו ירידות ונפילות. העבודה שלנו, כחלק מעבודת הדורות, היא לשאוף לחזור לדרגה של אבותינו במעמד הר סיני.

זו כוונת המדרשים הנ"ל. היכולת שלנו לראות את התורה כ'חדשה' היא ביטוי לשמירת הרציפות והבנת הקשר שלנו אל אבותינו הראשונים ואל נותן התורה. העובדה שאדם אינו קורא קריאת שמע יוצרת ניתוק מחר סיני ומנותן התורה. גם אם ילמד תורה במשך כל היום, לא יהיה בה הרבה תועלת מכיוון שהיא מנותקת מן המקור ומן השרוש.

הרציפות, ההתמדה וההתייחסות לתורה כאילו היום קיבלנו אותה, הם הערך והערובה לחיבור לנותן התורה ולכל עבודת ה' שלנו כדי שתהיה שלימה, אמיתית ומחוברת להר סיני.

מתוך סיכום חופשי על ידי אחד התלמידים ועל פי הבנתו האישית לשיעור על פרשת "כי תבוא" שהועבר בתאריך כ' אלול תשמ"ב

פינת הילדים

חשיבות חיפוש כפרסה וברש"י

(לאחר מציאת המושג בקשו בשולחן שבת מאבאמא להרחיב על המושג שמצאתם)

חוצים כלאווה הכא...

3. האם יוסף שינה את יחסו כלפי האחים לאחר מות יעקב אביהם?

2. על מי נתבא יעקב בברכתו לשבט דן, ובפרט באמרו: "לישועתך קיימתי ה'?"

1. מדוע בסוף ימיו קרא יעקב דוקא "לבנו ליוסף"?

"יש קשר הדוק בין דרגת האמונה לבין עצם הישועה והגאולה. לכן זירזו יעקב אבינו את בניו בענייני האמונה, על מנת שהקץ יוכל להתגלות"
(הרב אברהם אלקנה כהנא שפיירא זצ"ל, מובא ב"אמרי שפר", פרשת ויחי, עמוד צד)

איך לפני שנים רבות, בעת שביקרתי אצלו, למעלה מעשר שנים אחרי שגבר לירושלים, אמר: "אתה זוכר ששאלת אותי על עניין מסוים?" זכרתי, אבל לדחמתי שהרב זכר. "אז המקור לתשובה שנתתי לך אז, נמצא בוזהר..."

בהיותי בצבא, כשבאתי לביקור בישיבה, עצוב ומדוכא, אחרי שירדנו מלבנון, השיחה עם הרב היתה כל מה שהייתי צריך. אחריה החיים חזרו למסלולם.

דברים שכתבתי לרב לפני קצת פחות מחמש שנים:

לכבוד מו"ר הרב מילר שליט"א בהגיעו לגבורות לאו"ט!

בבת אחת חזרתי אל מקומי בישיבה, ליד החלון הפונה לזריחה ומולי הרב בשיעור כללי. פניו להבה ושמחה, במלחמתה של תורה. "למה משה היה דומה באותה שעה? לנר שמונח על גבי מנורה, והכל מדליקין הימנו, ואין אורו חסר כלום". לכאורה אין הדבר כך, שהרי נר שמדליקים ממנו, מקרבים אליו נר שעדיין אינו דולק ומשעה שנדלק ועולה בו להבה, מצטרפת להבה קטנה זו ללהבה הדולקת ויחד עולה אבוקה, שלהבתה גבוהה הרבה יותר מסך הנרות המתקרבות. אל מול פני המנורה, המנורה הטהורה, האירו נרותינו. זכינו והיינו גם במעט לנרות המערכה וכל כוחנו בא מהישיבה. מהאהבה שזכינו לקבלה, מהתמיכה ומהעידוד ומאש התורה שהאירה ליד ארון הקודש. שנים נפלאות, שמחות. שעות של תורה גדולה ומאירה שחנינו מולה נגד ההר. תורה רחבה ועמוקה. דוגמא שאין משלה של עמל תורה. תורה בישרות ובתמימות, של שבעים פנים, כמים הפנים לפנים, לפני ולפנים. מילים מעטות דלות אלה – בשם רבים. כולנו אסירי תודה, מלאי אהבה והוקרה ואין בנו יודע לומר עד מה.

בדרך מהחדרים לפנימיה, חברי לשיעור, בנימין אמר לי: "אתה יודע? אני אוהב לראות את העיניים של הרב. יש בהם טהרה, אתה מבין על מה אני מדבר?". כן, זו היתה חוויה מיוחדת לראות את הרב, את פניו, לשמוע את תורתו ותפילתו, ולהתמלא באור.

לא מרגיש ראוי לכתוב על הרב. אולי אוכל רק לשתף בכמה תמונות שזמן הסתם מלוות רבים מאיתנו:

בית המדרש הישן. הרב מילר זצ"ל והרב לישנסקי זצ"ל ויבדל"א הרב ברוך גיגי, רה"י בהר עציון, עומדים נסערים סביב הבימה בצעקות על הבנת חידוש בקהילות יעקב או רב אלחנן. עוד רגע הסטנדרים יעופו.. ואז הרב מילר מרים ידיים כנכנע: "אז מי אומר מה שאתה אומר?" ומיד בהאשמה קשה על הרב לישנסקי: "אז אתה מחדש חידושים?!"

תפילת מוסף של יום כפור והרב ב"ננתנה תוקף": "אדם יסודו מעפר וסופו לעפר... ואתה הוא מלך א-ל חי וקיים".

ערב שבת, ענג שבת בדירה שהרב מתארח בה לשבת. הרבנית תבדל"א מגישה עוגות בכמה גוונים ואנו שואלים ומשיחים על מה שלמעלה ומה שלמטה. על הסטייפלער ועל השרידי אש, על החזון איש ועל הרב פוברסקי, על היחס לחוקר גרשום שלום ועל פרופ' תא שמע, על הרמב"ם ועל שאלות בהלכה, והכל בתמימות כל כך גדולה. בפשטות. אין אדם שידע לדרוש מיגו בשבעים פנים, לא ידע לדרוש את אותם פנים בחיי המעשה? נראה שלא רצה.

לפני כשלושה שבועות ביקרתי את הרב. חזר יחד עם הרבנית מקופת חולים, הרבנית סיפרה על המחלה המדאיגה. הרב נזף בי קלות שהרבה זמן לא באתי, דיברנו בדברי תורה והרב מיד דן בעומקה של סוגייה. נזכרתי

תורה מהודרת

הרב קובי בורנשטיין | מחזור ו'

האינטלקטואלי של הרב בהוויות העולם. זה בא לידי ביטוי בעיקר כשמישהו ידע לשאול שאלה בכיוונים אלו.

באותן שנים התחיל להתהוות עולם התורה של ההתיישבות ביש"ע. הרב מילר זצ"ל לא היה חלק מכך, הוא לא עסק באקטואליה ובפוליטיקה. אבל אצלו קיבלנו משהו אחר, את החיבור לעולם הגדול. אני הצעיר משיעור א' לא הבנתי כלום, אבל הרב הצליח להמחיש לי שיש רף גבוה שראוי להגיע אליו.

חלק בלתי נפרד מהאווירה של עונג השבת הייתה כמוכן הרבנית שתבדל"א שישבה תמיד בירכתי החדר. מידי פעם הרב שאל לדעתה או שהיא היתה מתעבת ומביאה את עמדותיה.

בהקשר זה חשוב לי להעלות על הדף אמירה משמעותית של הרב, אף על פי שאיני זוכר אותה במדויק. אני מניח שזה היה באחד הדיונים על היכולות של ההלכה להשתנות בהתאם למציאות חדשה. הרב סיפר שהרב וינברג לאחר השואה בחר להשמיט את הפיוט על עשרת הרוגי מלכות מתפילת יום הכיפורים. הרב אמר שאז הוא לא הגיב, אך כעת הוא חושב שזה לא נכון. בכל אופן הוא שיתף אותנו שכך הרב וינברג בחר לעשות.

בהיותנו בשירות הצבאי במסגרת הטירונות של חיל השריון, התודענו לנוהל של "שחור על שחור פינת דגל". כל פעם שהיתה תקלה כזו או אחרת, נקראנו לביורו אצל המפקד הגבוה. (זה היה המ"פ אבל בשבילנו כטירונים ירוקים, זה היה המפגש עם מי שחותך את גורלנו) למפגש זה היה צריך לבוא עם נעלים מצוחצחות וכומתה שחורה – מה שנקרא בעגה השריונאית "שחור על שחור".

לאור זאת עלתה בנו הבנייה שים שאלה, האם גם לתפילה אנו צריכים להתייצב כך, שלפחות תהא כוונת כפונדקית? בחופשה שהינינו בישיבה, ניגשנו אל הרב לשאול אותו על כך. זכורה לי בעיקר תגובתו הראשונה. "לא, מה פתאום, זה לא אותו דבר" ורק אח"כ הוא אמר בואו ננסה לראות בספרים מה כתוב על כך. חוויה זו חרתה בי את החשיבות של נתינת המקום לשכל הישר שאפיינה את דרכו.

בהמשך חיי, נבנו בי קומות נוספות של תורה הקשורות יותר להוויה הישראלית המתחדשת בכלל ולתורת ארץ ישראל בפרט, אבל הרב מילר בנה בי ובעוד מאות רבות של תלמידים קומת תורה מהותית ומשמעותית שהיוותה הגשר והחוליה המקשרת בין עולם הישיבות הוותיק לעולם הישיבות החדש שעולה וצומח בדורנו.

אשרינו שזכינו לקבל מתורתו. ויהי רצון שנזכה להיות המשך נאמן לבניית ושרשרת התורה, ונדע למסור את מה שזכינו לקבל ממנו אל הדורות הבאים.

הרב קובי בורנשטיין גר בניצן ומשמש כמנהל התוכן במרכז מורשת גוש קטיף

התבקשתי לכתוב כמה מילים על מורנו ורבנו הרב מילר זצ"ל. הלב עדיין לא מעכל את הבשורה הקשה והכתובה לא פשוטה. אבל אנסה לעשות זאת לכבודו של ראש הישיבה.

אני חושב שבשביל בני הדור שלי, המפגש עם הרב מילר היה מפגש עם עולם הישיבות המפואר של הדור הקודם, המבטא חוויה של אהבת לימוד התורה. כבחור צעיר שמגיע לא מתוך המסורת המובהקת של עולם הישיבות, נפגשתי עם אדם שהרצון להבין את התורה זהו כל עולמו. ובמקביל לכך, אדם רחב אופקים, היודע להתבונן על הוויות העולם בעומק אינטלקטואלי.

הרב מילר זכה ללמוד בישיבה עם הרב וינברג בעל ה"שרידי אש" (כמדומני במונטרטה) והיה מחובר לבית המדרש של "תורה עם דרך ארץ" שצמח ביהדות גרמניה. לצערי הרב לא ידעתי אז לשאול ולקבל ממנו יותר על בית המדרש הזה וזכרו התורנית, אבל במבט לאחור ברור לי שהעומק התורני וההדר האינטלקטואלי הם שיקוף נאמן לבית המדרש הזה. המילה "הדר" היא המילה שעולה לי כשאני חושב על הרב מילר. השיעור הכללי שלו ביטא בשבילי הדר של תורה. הזמנה להעמיק בין נבכי הסוגיה, ולצאת למסע אינטלקטואלי בדרך הספוג באהבה גדולה. כאילו שאתה הולך בעקבות מדריך טיולים מארץ אהובה. גם אם בתור תלמיד צעיר לא הצלחתי להבין את עומק השיעור ואת כל המהלך שלו, יכולתי להרגיש שיש כאן דבר מסודר, דבר דיבור על אופניו.

השיעור הכללי היה חוויה סוחפת. הרב היה שקוע כל כולו בלימוד, חוץ מדבר אחד שתמיד הפריע לו – לפעמים באמצע השיעור, הוא זיהה מרחוק על אחד המדפים ספר שמונח במהופך. הוא היה ערוב את מקומו בחזית בית המדרש וניגש אל הספר והופך אותו. כל זאת תוך כדי שהוא ממשיך להרצות ובהירות את מהלך השיעור (עד היום טבוע בי מנהג זה ובכל בית שאני מבקר בו אם אני קולט בזווית עיני ספר הפוך אני מבקש רשות להפכו חזרה).

זכורה לי חוויה מיוחדת, בתחילת שיעור א', בסדר בוקר שלאחר השיעור הכללי. אני יושב בבית המדרש ופתאום הרב מגיע ומתחיל לדון איתי באיזו שאלה קטנה ששאלתי ביום הקודם בשיעור הכללי. הרב מברר בפניי את מכלול הדברים ומסביר לי את התשובה לשאלתי באופן בהיר. באווירת היראה המכובדת שהייתה מקובלת אז בין ראש הישיבה לתלמידים, זו הייתה מחווה שהפתיעה אותי מאוד. כמוכן שנאלמתי דום. הרב לא דיבר איתי מילה מעבר ל"לימד", אבל אני חוויתי באופן עמוק את התמיכה, האכפתיות, והיד שהווא הושיט לי כדי שאצליח להיכנס לתוך היכלה של תורה.

הרב התגורר בקרית מוצקין ובשבת שהה בחדרי הפנימיה. לעונג שבת היינו מצטופפים ב"סלון" הקטן. כאן הייתה לנו הזדמנות להיפגש עם העומק

